

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

КОМИСИЈА ЗА ПРЕГЛЕД, ОЦЕНУ И ОДБРАНУ

ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ МИЛОША М. МАРКОВИЋА

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА

Предмет: Извештај Комисије за преглед, оцену и одбрану

докторске дисертације Милоша М. Марковића

Одлуком Наставно-научног већа Факултета спорта и физичког васпитања, донетој на првој седници у школској 2016/2017. години, одржаној 20. октобра 2016. године (акт 02-бр 189/15), а у складу са чл.29. и 30. Статута Факултета, формирана је Комисија за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата **Милоша М. Марковића**, под насловом ***Физичка култура и етика – теоријско експериментални модел истраживања.*** Комисија је формирана у саставу:

1. Ред. проф. др Милош Кукољ, ФСФВ, Београд, (Професор у пензији), ментор.
2. Ред. проф. др Божо Бокан, ФСФВ, Београд, члан.
3. Доцент др Александар Добријевић, Филозофски факултет, Универзитет у Београду, Одељење за филозофију, члан.

Након прегледане финалне верзије докторске дисертације, биографије кандидата и списка објављених радова, Комисија подноси Наставно-научном већу Факултета следећи

ИЗВЕШТАЈ

У складу са Правилником о докторским студијама Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду, кандидат Милош М. Марковић је 24. јуна 2014. године

одбранио прелиминарну верзију пројекта докторске дисертације под називом „*Физичка култура и етика – теоријско експериментални модел истраживања*“.

Одлуком Наставно-научног већа Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду на 08. седници одржаној 19. 02. 2015 (акт 02 бр. 189) формирана је комисија за преглед и оцену теме докторске дисертације кандидата Милоша М. Марковића под називом „*Физичка култура и етика – теоријско експериментални модел истраживања*“, те је на тај начин започета административна процедура одобрења израде докторске дисертације.

Кандидат Милош М. Марковић је 10.10.2016. године предао архиви Факултета спорта и физичког васпитања финалну верзију докторске дисертације под насловом „*Физичка култура и етика – теоријско експериментални модел истраживања*“.

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Основни подаци

Милош М. Марковић је рођен 07.12.1986. године у Београду. Основну школу и гимназију завршио је у Београду. Живи и ради у Београду. Није ожењен.

Високошколско образовање

Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду уписао је школске 2005/2006 године, одсек физичко васпитање. Дипломирао је октобра 2009. године положивши све испите предвиђене планом и програмом са просечном оценом 9,61. Дипломски рад под називом „*Процена нивоа физичке активности ученика на часу физичког васпитања*“ одбранио је са оценом 10. Након основних академских студија уписује Мастер академске студије на истом Факултету које завршава јануара 2011. године са просечном оценом 9,89. Мастер рад на тему „*Етика и физичка култура*“ одбранио је са оценом 10. Након Мастер академских студија октобра 2011 уписује Докторске академске студије на истом Факултету. Јануара 2014. године је положио све испите предвиђене планом и програмом докторских студија са просечном оценом 9,66.

Запослење

Запослен је на Факултету спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду од 18.02.2010. године као сарадник у настави на предмету Теорија физичке културе. На истом предмету је изабран у звање асистента 23.02.2012. године. Поред реализације наставе на предмету Теорија физичке културе, учествује у реализацији наставе на предметима Теорија и методика елементарних игара, Информатика, Активности у природи и Методологија истраживања у физичком васпитању и спорту.

Стручне и научне активности

Током студија био је стипендиста Министарства просвете Републике Србије 2006 године, стипендиста Фондације за развој научног и уметничког подмлатка истог министарства од 2007. до 2009. године. Стипендиста Фонда за младе таленте Републике Србије 2008. и 2009. године. Такође, је био и стипендиста Града Београда 2009. године. Током студија четири пута је проглашаван за студента године академских студија 2006/2007, 2007/2008 и 2008/2009, док је за студента године докторских студија проглашен школске 2012/2013 године.

Поред реализације наставе учествује и на пројекту *„Ефекти примене физичке активности на локомоторни, метаболички, психосоцијални и васпитни статус популације Републике Србије“*, бр. пројекта 47015.

БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Објављени радови везани за дисертацију:

- Живковић М., Стаменковић, М., **Марковић, М.** (2013): *Насиље у спорту и његови актери у савременом друштву*, „Теме“, Г. XXXVII, бр. 2, стр. 939-952. [M24]
- **Марковић, М.**, Бокан, Б. (2014): *Етика физичке културе и њено поимање кандидата за упис на ФСФВ у Београду*, Зборник радова: Ефекти примене физичке активности

на антрополошки статус деце, омладине и одраслих, стр. 53-66, Ед: Недељковић, Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.*¹ [M33]

- **Marković, M.,** Bokan, B., Kukolj, M. (2016): *Students' attitudes about moral values in physical culture*, „Teme“, G. XXXX, br. 1, str 335-350.* [M24]
- **Марковић, М.,** Раденовић С., Бокан Б. (2016): *Здравствена и физичка култура – тачке сусрета*, „Филозофска истраживања“ (Потврда да је рад прихваћен за објављивање). [M23]

Радови објављени на научним конференцијама штампани у целини:

- Бокан, Б., **Марковић М.** (2012): *Антрополошки приступ у изучавању физичке активности у другој половини XX и почетком XXI века у Србији*, Зборник радова „Антрополошки и теоантрополошки поглед на физичке активности од Константина Великог до данас“, Ед: Живановић, Ниш: Факултет спорта и физичког васпитања. [M33]
- **Марковић, М.,** Бокан, Б., Ракић, С., Тановић, Н. (2012): *Примена инструмента SOFIT за процену активности ученика и наставника на часовима физичког васпитања у београдским основним и средњим школама*, Зборник радова: Ефекти примене физичке активности на антрополошки статус деце, омладине и одраслих, Ед: Бокан, Радисављевић, Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.* [M33]

¹ *Ознака за радове који су објављени у оквиру пројекта: „Ефекти примене физичке активности на локомоторни, метаболички, психосоцијални и васпитни статус популације Републике Србије“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. (Број пројекта: 47015, за период 2011 – 2015. године).

- **Марковић М.**, Бранковић, Д., Љубојевић, М., Вишњић, Д. (2012): *Упоредна анализа наставних програма физичког васпитања за млађи школски узраст неких европских земаља*, „Спорт Монт“, 371.3:796(4), pp. 194 – 199. [M33]
- **Марковић, М.**, Бокан, Б., Макић, Н., Николић, Ђ. (2013): *Активност ученика и наставника на часовима физичког васпитања применом инструмента SOFIT у неким градовима Србије*, Зборник радова: Ефекти примене физичке активности на антрополошки статус деце, омладине и одраслих, Ед: Допсај, Јухас, Касум, Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.* [M33]
- Марковић, М., **Марковић, М.**, Вишњић, Д., Петковић, М. (2013): *Актуелни проблеми бављена спортом ученика основне школе*, Зборник радова: Ефекти примене физичке активности на антрополошки статус деце, омладине и одраслих, Ед: Допсај, Јухас, Касум, Београд: Факултет спорта и физичког васпитања. [M33]

Радови објављени у научним часописима:

- Ranisavljev, I., Ilić, V., **Marković, M.**, Babić, B. (2011): *New tendencies in the application of altitude training in sport preparation*, „Journal of Physical Education and Sport“, 11 (2), pp.200-204. [M51]
- Живковић, М., **Марковић, М.**, Стаменковић, М. (2013): *Ангажованост деце у спорту на територији Београда*, „Гласник Антрополошког друштва Србије“, вол. 48, стр. 129-136, УДК 572 (05), ИССН 1820-7936. [M51]
- Rakić, S., **Marković, M.**, Dopsaj, M., Mladan, D., Subošić, D. (2013): *Initial model of men's muscle structure indicators defined by method of multichannel bioelectrical impedance*, „FACTA UNIVERSITATIS Series: Physical Education and Sport“ Vol. 11, N° 1, 2013, pp. 23-33.* [M24]

- Бокан, Б., Бокан, М., **Марковић, М.** (2014): *Сцене телесног вежбања на мозаицима раног хришћанства*, Физичко васпитање и спорт кроз векове, бр. 1, стр. 17 – 43, ИССН 2335-058Х. [M51]
- Ћук, I., **Marković, M.**, Nedeljković, A., Ugarković, D., Kukolj, M., Jarić, S. (2014): *Force – velocity relationship of leg extensors obtained from loaded and unloaded vertical jumps*, European Journal of Applied Physiology, vol 114, br. 8, str. 1703 – 1714. [M21]

Поглавље у монографији:

- Milanović, I., Knežević, O., **Marković, M.**, Rakić, S., Ranisavljević Janić, S., Mirkov, D. (2016): Potential Urban–Rural Differences in Cardiorespiratory Fitness and BMI in Serbian Schoolchildren, *Physical Activity Effects on the Anthropological Status of Children, Youth and Adults*, ED: Eminović, F., Dopsaj M., Nova science, ISBN: 978-1-63484-782-7. [M13]

Практикум:

- Рајковић, Ж., **Марковић, М.**, Милетић, В., Милановић, И. (2016): Практикум из предмета Теорија и методика елементарних игара, Факултет спорта и физичког васпитања, Београд, ИСБН: 978-86-89773-13-2.

ОПШТИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОЈ ВЕРЗИЈИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ГЕНЕРАЛНА СТРУКТУРА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Финална верзија докторске дисертације написана је на 278 страница, А4 формата, ћириличним писмом. Садржај и текст докторске дисертације је структуриран у 12 основних методолошких целина: *Увод, Теоријска разматрања, Досадашња истраживања у области физичке културе и етике, Пилот истраживање, Емпиријско истраживање, Резултати и дискусија, Закључци, Методолошки проблеми, Значај истраживања, Литература, Прилози и Биографија кандидата*. Наведене целине су

разврстане на већи број поглавља и потпоглавља. Уз основни текст у дисертацији су приказане 2 слике и 46 табела, као и попис 88 библиографских јединица.

На почетку дисертације дате су: изјаве захвалности, резимеи и кључне речи на српском и енглеском језику и садржај.

УВОД (стр.1-2)

Уводећи у тему докторске дисертације, аутор полази од одређења етике као филозофске дисциплине чији предмет истраживања представљају морал, моралне вредности, моралне појаве и критеријуми моралности, као и теорија о добром, шта нам ваља, односно шта треба да чинимо и како треба да поступамо (Бабић, 2008).

У образложењу теме докторске дисертације аутор је пошао од чињенице да између етике, као филозофске дисциплине, и физичке културе, као стручне и научне дисциплине постоје одређене интеракције у друштвеној стварности које нису проучене.

С обзиром да су у спорту, као ентитету физичке културе, честа акцидентна понашања потребно је истражити повезаност вредности спорта са вредностима друштва, као и однос појединца према правилима такмичења. Такође, треба тражити објашњења за понашање спортиста у условима развоја спорта у смислу „индустрије забаве“ и његове све наглашеније комерцијализације што, због тежњи ка врхунским резултатима, све више прати и употреба недозвољених средстава.

Укупна друштвена стварност и њене промене намећу потребу развијања свести о моралу и моралном деловању. У физичкој култури уопште, и у спорту посебно, као њеном етички најостељивијем ентитету, потребно је изградити инструменте на основу којих би било могуће изучавати, објашњавати и пратити морална понашања, одговорности и моралне вредности уопште.

Аутор полази од става, да је за проучавање тих интеракција неопходно на квалитативној теоријској основи, организовати квантитативна истраживања, пре свега, на узорку студената који се припремају за позив педагога физичке културе, дакле на будућим субјектима у физичкој култури.

ТЕОРИЈСКА РАЗМАТРАЊА (стр. 3-48)

Аутор је у овој методолошкој целини представио избалансиран однос водећих теоријских питања која у функцији теме докторске дисертације треба да буду водиља, која ће посредством квалитативног истраживачког приступа поставити темеље за емпиријски део истраживања. У том смислу кандидат је обрадио методом теоријске анализе четири релевантна питања: *Теоријско одређење физичке културе*, *Теоријско одређење етике*, *Основне филозофске етичке теорије* (Аристотелова, Кантова и Милова) и *Психологија морала*.

У потпоглављу *Теоријско одређење физичке културе*, позивајући се на одређени број домаћих и страних теоретичара (Лескошек, 1971.; Полич, 1967. и 1980.; Берковић, 1989.; Живановић, 1990.; Матвеев, 1983.; Матић и Бокан, 2005.), аутор је физичку културу одредио као део опште културе, затим је дефинисао као вредност која се заснива на моторним (кретним) делатностима као сврховитим категоријама, а потом изнео научно сазнање и педагошко уверење, да уз примену адекватног телесног вежбања постоји могућност мењања човека од стварног у могуће.

Аутор је даље објаснио структуру физичке културе, која је комплексна, јер се састоји из три ентитета: *физичко васпитање*, *спорт* и *рекреација*, а сваки од ентитета има свој специфичан предмет истраживања. Ентитети физичке културе су посебно објашњени као вредности физичке културе, што је доведено у везу са моралним вредностима личности као основним етичким категоријама. Као научна област, физичка култура је по природи интердисциплинарна, јер обухвата аспекте и природних и друштвених наука, па је по мишљењу аутора значајно интердисциплинарно изучавање физичке културе и етике.

У оквиру *Теоријског одређења етике* објашњени су: појам етике, подела етике, појам морала, дефинисани су појмови добро и зло, морална слобода – слободна воља, казна као морални проблем, као и повезаност етике и политике. Аутор је навођењем одабраних етичких погледа и анализом теоријских ставова истакнутих домаћих и страних аутора (Павићевић, 1974.; Добријевић, 2003.; Марковић, 1974.; Лукић, 1982.; Кангрга, 2004.; Мур, 1963.; Животић, 1986.; Аристотел, 2003.), методолошки увео у етику као науку о

моралу или етосу, као и осталим битним карактеристикама етике који ће бити од значаја за разумевање њене интеракције са физичком културом.

У потпоглављу *Основне филозофске етичке теорије*, аутор је приказао и образложио три најпознатије етичке теорије: Аристотелову, Кантову и Милову. Применом теоријске анализе, аутор је анализирао у целини филозофске етичке концепције три основа дела: Аристотел, 2003. („*Никомахова етика*“), Кант, 2008. („*Заснивање метафизике морала*“) и Мил, 2003. („*Утилитаризам*“). Паралелно са анализом сваке од поменутих етичких теорија извршена је и њихова критика од једног броја аутора (Lear, 2008.; Kraut, 2008.; Mayer, 2008.; Sedgwick, 2008.; West, 2004.). У конструисаном инструменту „*Физичка култура и етика*“, за потребе емпиријског истраживања у докторској дисертацији, аутор је формулисао 44 тврдње које одговарају наведеним етичким теоријама Аристотела, Канта и Мила. У испитивању ставова студената у односу на три наведене етичке теорије, аутор ће покушати да сагледа моралне ставове по полу, годинама студија и припадности изнетих моралних ставова некој од наведених етичких теорија. Експериментални фактор, који ће бити спроведен у експерименталној групи, треба да провери хипотезу о могућности едукације морала, тј. моралног васпитања на узорку студената Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду.

По наводима аутора, потпоглавље *Психологија морала*, морало је нужно да се обради, као логична последица истраживања морала у психологији која су показала узајамну везу морала, тј. моралног расуђивања са когнитивним структурама личности (Миочиновић, 2004). Било је неопходно изнети једну од најутицајнијих когнитивно-развијних теорија Лоренца Колберга (Kohlberg, 1976), а затим уз помоћ Форсајтовог инструмента о етичким позицијама испитаника (Forsyth, 1980), додатно проверити и протумачити одговоре испитаника на тврдње које се односе на Аристотелову, Кантову и Милову етичку теорију.

ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА У ОБЛАСТИ ФИЗИЧКЕ КУЛТУРЕ И ЕТИКЕ (стр. 49-64)

У овој методолошкој целини, аутор је приказао савремена истраживања у области физичке културе и етике, која су од значаја за укупно сагледавање односа физичке културе и етике. Аутор констатује да се овом проблематиком бавио мали број домаћих и страних аутора, али прецизно образлаже добијене резултате доступних истраживања: Матић, М. (1982), Лескошек, Ј. (1981), Томић, Д. (1982), Бркљачић, М. (2007), Бркљачић, М. и сар. (2011), Божовић, Р. (2007), Хоста, М. (2007), Сајмон, Р. (2006), Крефт, Л. (2013) и Ренсон, Р. (2009). У функцији припреме за основно истраживање, он као коаутор програмира и истражује одређен број проблема везаних за испитивање моралних ставова у физичкој култури: Живковић, Стаменковић и Марковић (2013), Марковић и Бокан (2014), Марковић, Бокан и Кукољ (2016), Марковић, Раденовић и Бокан (2016).

Досадашња истраживања у области физичке културе и етике, аутор сврстава у три групе по нивоу општости:

а) Радови који су на најопштијем филозофском нивоу покушали да дефинишу телесно вежбање као вредност; да га у историјском контексту повежу са фер-плејом као основном вредношћу, нарочито примењеном у спорту; да дефинишу етички приступ у спорту као етику максимума, а у рекреацији као етику мере.

б) Радови који су од филозофије етике према теорији физичке културе начинили логичку везу у одређивању етичких вредности телесног кретања-вежбања као вредности за себе; који су за основну моралну јединицу у физичкој култури одредили физичку активност као сврховити напор који је иманентан стваралаштву и самостваралаштву; те да је хуманизација физичке културе могућа ако се посвети већа пажња моралном васпитању у свим ентитетима физичке културе а нарочито у спорту у коме су етичке вредности доживеле највеће отуђење.

в) Радови који су на емпиријски начин истраживали ставове о моралним вредностима ученика, спортиста и рекреативаца, на основу чега су се стекла почетна сазнања о моралном поимању у области физичке културе. Највећи недостатак ових емпиријских приступа били су инструменти који нису на задовољавајући начин

конструисани по методолошким захтевима, због чега резултати наведених истраживања немају велику моћ генерализације у научном смислу.

ПИЛОТ ИСТРАЖИВАЊЕ (стр. 65-81)

Резултати наведених истраживања су послужили као полазиште у пројектовању пилот истраживања вредносних карактеристика одговора студената у односу на етичке теорије Аристотела, Канта и Мила у инструменту *Физичка култура и етика*, и *етичких позиција у Форсајтовом инструменту* – према полу и према години студија студената Факултета спорта и физичког васпитања, као и узорку студената прве године Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Оба инструмента су у дорађеним верзијама показала значајно боље вредности Кромбах алфа коефицијента. Ова сазнања везана за валидност инструмената, као и читав низ емпиријских сазнања у испитивању моралних ставова студената, омогућила су квалитативно побољшање инструмената што ће бити проверено у главном истраживању, пре и после експерименталне процедуре.

ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ (стр. 82-102)

У методолошкој целини *Емпиријско истраживање*, аутор је описао *Метод истраживања* којим су, применом одговарајућих инструмената, проверени теоријски етички модели. У оквиру потпоглавља *Метод истраживања*, наведене су методе и технике истраживања, образложен предмет истраживања, дефинисан циљ истраживања, формулисане хипотезе, описани узорак испитаника и инструменти, детаљно описан експериментални фактор, утврђене варијабле истраживања и обрада података.

Аутор је у овом истраживању применио *мешовито истраживање: квалитативно-квантитативног приступа*, што подразумева примену *метода Теоријске анализе и метода педагошког експеримента*. Истраживање је засновано на примени посебно конструисаног инструмента за потребе овог истраживања под називом *Физичка култура и етика* усклађеног са етичким теоријама Аристотела, Канта и Мила, као и на примени *Форсајтовог инструмента за процену етичких позиција*.

Предмет истраживања представља експериментална провера основних етичких теорија и њихова примена у физичкој култури, а *циљ истраживања* је да се утврде морални ставови студената Факултета спорта и физичког васпитања.

У *хипотетичком простору*, аутор је на основу резултата у досадашњим истраживањима, као и на основу резултата добијених у Пилот истраживању, предвидео три хипотезе. У прве две хипотезе предвиђено је да ће ставови студената о неким моралним питањима у физичкој култури бити различити у односу на пол (X_1) и у односу на годину студија (X_2). Трећом хипотезом предвиђено је да ће експериментални фактор утицати на промену ставова студената о моралним питањима у физичкој култури (X_3).

Узорак испитаника чинило је укупно 516 студената Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду. Субузорци по годинама студија распоређени су на следећи начин: прва ($n=135$), друга ($n=124$), трећа ($n=118$), четврта година ($n=95$) и студенти мастер студија ($n=44$). За потребе педагошког експеримента субузорак испитаника прве године студија обухватио је 135 студената и био је подељен у две групе: експерименталну и контролну. *Експерименталну групу* ($n=72$) су чинили студенти прва два одељења ($n=42$) и све студенткиње уписане на прву годину студија ($n=30$). *Контролну групу* су чинили студенти трећег, четвртог и петог одељења ($n=63$).

За реализацију циља истраживања и хипотеза, аутор је користио два инструмента. Први, под називом *Физичка култура и етика* који је посебно конструисан за потребе овог истраживања и састојао се од 44 тврдње на које испитаници дају свој степен слагања на петостепеној скали Ликертовог типа. Тврдње произилазе из етичких теорија Аристотела, Канта и Мила. Због веће објективности, тврдње у инструменту који испитаници попуњавају су насумично распоређене.

Други инструмент у истраживању је *Форсајтов инструмент за процену етичких позиција*. Инструмент се састоји од двадесет тврдњи на које испитаници одговарају на петостепеној скали Ликертовог типа. Десет тврдњи мери димензију релативизма, а других десет мери димензију идеализма. Тврдње у односу на које испитаници дају свој степен слагања су формулисане према Форсајту ((Forsyth, 1980). Инструмент је поуздан, валидан, и садржи два фактора (Barnett, Bass, & Brown, 1994; Forsyth, 1980; Forsyth & Pope, 1984; Петровић, 2013). Кромбах алфа коефицијент за оба дела инструмента износи 0,86 (Петровић, 2013). На основу скорова који буду добијени на димензијама идеализма и

релативизма испитаници ће бити класификовани у четири групе по њиховим етичким позицијама.

У потпоглављу *Опис експерименталног фактора*, аутор је детаљно описао садржај експерименталног фактора који је реализован у **експерименталној групи**, кроз теоријска предавања у току три недеље по четири часа недељно. Теме експерименталног фактора су следеће: *Аристотелова етичка теорија, Кантова етичка теорија, Милова етичка теорија, Фер-плеј у спорту, Допинг у спорту и Однос победе и пораза у спорту*. У **контролној групи** студенти су слушали редовни програм наставе из Теорије физичке културе.

На почетку зимског семестра школске 2015/2016. године, аутор је проверио ставове студената (претест), на свих пет година академских студија Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду. Након завршених предавања тема које су чиниле експериментални фактор, тестирање је поновљено само у експерименталној групи (посттест).

Проверу хипотеза у истраживању аутор је проверавао на основу праћења **независних варијабли** (*пол испитаника, узраст, година студија*), и **зависних варијабли** (*ставови испитаника према неким етичким питањима у физичкој култури и њихове етичке позиције*).

Обрада података је извршена у програму SPSS 20.0. За све варијабле израчунати су основни дескриптивни статистици. За проверу претпостављених разлика између полова о неким моралним вредностима у физичкој култури примењен је Ман–Витнијев У тест. За проверу претпостављених разлика о моралним вредностима између субузорака према годинама студија примењен је Крускал–Волисов тест. Урађена је и факторска анализа као и Ман–Кендалов тест и Сенова оцена нагиба тренда.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА (стр.103-149)

Методолошка целина *Резултати и дискусија* је најекстензивнија целина докторске дисертације кандидата (представљена је на 46 страница текста) и приказана кроз два поглавља: *Резултати одговора студената на инструмент „Физичка култура и етика“* (приказани кроз 6 потпоглавља) и *Резултати одговора студената на Форсајтов инструмент етичких позиција* (приказани кроз 2 потпоглавља).

Резултати одговора студената на инструмент „Физичка култура и етика“

Анализом резултата **према полу** у вези са тврдњама из инструмента *Физичка култура и етика*, аутор је утврдио да су и студенти и студенткиње исказали највећи степен слагања код тврдњи које се односе на *Аристотелову теорију врлине*. На другом месту је *Кантова теорија дужности*, а на трећем месту *Милова теорија корисности*. Највиши степен слагања са Аристотеловом теоријом врлине и мере представља врло позитивно сазнање јер се узорак студената који је одговарао на тврдње спрема за позив професора физичког васпитања. Међутим, као и у пилот истраживању и у радовима који су претходили овом истраживању, показало се да постоји разлика према полу. Ова разлика је дефинисана као „*мушка*“ *преференција моралних ставова* на супрот „*женској*“ *преференцији моралних ставова*.

Анализом резултата, **према години студија**, који су се односили на тврдње из инструмента *Физичка култура и етика*, аутор је утврдио да су средње вредности одговора највеће код тврдњи које се тичу *Аристотелове етичке теорије врлине*. На другом месту се налази *Кантова теорија дужности*, а на трећем *Милова теорија корисности*. Рангирање теорија је исто као и код поређења према полу, али су уочљиве разлике у односу на годину студија. Добијени резултати одговора студената посматрани у односу на ниво студирања, од прве до пете године студија, *потврђују претпоставку о моралном сазревању, од „нижих“ ка „вишим“ годинама студија*.

Анализом резултата **експерименталне групе** у односу на иницијално и финално мерење, аутор је утврдио да су средње вредности одговора највеће код тврдњи које се односе на *Аристотелову етичку теорију врлине*. На другом месту се налази *Кантова теорија дужности*, а на трећем *Милова теорија корисности*. Рангирање теорија је исто као и код поређења према полу и према години студија, али су уочљиве разлике у односу на иницијално и финално мерење. Резултати одговора студената су већи у другом мерењу у односу на прво, што значи да су *предавања која су слушали студенти експерименталне групе довела до промене ставова на одређена етичка питања у физичкој култури*.

Факторском анализом, „*Varimax*“ решење, свих тврдњи које су чиниле инструмент *Физичка култура и етика* **на узорку студената** (n=380) добијено је 13 фактора првог реда

који укупно објашњавају 56% варијансе. На основу броја значајних тврдњи може се констатовати да је *Аристотелова етичка теорија* у тврдњама студената остварила највећи број значајних веза. *Тиме је потврђено да студенти, од свих тврдњи које су дате у инструменту (44 тврдње), највише преферирају тврдње везане за Аристотелову етичку теорију (12 тврдњи), следе тврдње које се односе на Милову етичку теорију (6 тврдњи) и на крају на Кантову етичку теорију (4 тврдње).* На основу издвојених појединачних етичких теорија као посебних фактора може се констатовати да су издвојене две *Аристотелове етичке теорије* (фактора) и једна *Кантова етичка теорија* (фактор). *Милова етичка теорија* као посебан фактор није издвојена. На основу издвојених мешовитих етичких теорија може се констатовати да *Милова етичка теорија* има највише учешћа у формирању мешовитих фактора (укупно 4), *Аристотелова етичка теорија* има учешћа у формирању 3 фактора и *Кантова етичка теорија* учествује у формирању једног фактора.

Факторском анализом, „Varimax“ решење, свих тврдњи које су чиниле инструмент *Физичка култура и етика на узорку студенткиња* (n=136) добијено је 16 фактора првог реда који укупно објашњавају 67% варијансе. На основу броја значајних тврдњи може се констатовати да је *Аристотелова етичка теорија* у тврдњама студенткиња остварила највећи број значајних веза. *Тиме је потврђено да студенткиње, од свих тврдњи које су дате у инструменту (44 тврдње), највише преферирају тврдње везане за Аристотелову етичку теорију (8 тврдњи), следе тврдње везане за Кантову етичку теорију (7 тврдњи) и на крају за Милову етичку теорију (6 тврдњи).* На основу издвојених појединачних етичких теорија као посебних фактора може се констатовати да су издвојене две *Кантове етичке теорије* (фактора) и једна *Аристотелова етичка теорија* (фактор). *Милова етичка теорија* као посебан фактор није издвојена. На основу издвојених мешовитих етичких теорија може се констатовати да *Милова етичка теорија* има највише учешћа у формирању мешовитих фактора (укупно 4), *Аристотелова етичка теорија* има учешћа у формирању 2 фактора као и *Кантова етичка теорија*.

Узимајући у обзир све изнете резултате везане за инструмент *Физичка култура и етика*, аутор уопштавајући добијене резултате потврђује постављене хипотезе о различитим етичким схватањима према полу и узрасту испитаника, а предавања која су слушали студенти у експерименталној групи су довела до промене одређених етичких ставова.

Резултати одговора студената на Форсајтов инструмент етичких позиција

Анализом резултата одговора на тврдње из *Форсајтовог инструмента према полу*, аутор је утврдио да су и *студенти и студенткиње* исказали *већи степен слагања у вези са тврдњама које се односе на скалу релативизма*, на којој су имали значајно веће средње вредности одговора. Овакве вредности одговора упућују на то да се највећи број студената Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду определио за одговоре који се односе на *ситуационисте* и *субјективисте* односно *овакве вредности одговора их сврставају у групу релативиста*. Уколико посматрамо пол испитаника, можемо констатовати да су одговори, који се односе на тврдње из Форсајтовог инструмента, били врло хомогени, статистичка значајност се није јавила код одговора на 17 тврдњи, што говори у прилог томе да *пол испитаника није пресудан код одређивања етичких позиција*.

Анализом резултата одговора на тврдње из *Форсајтовог инструмента према години студија*, аутор је утврдио да су *студенти свих година студија* исказали *већи степен слагања са тврдњама које се односе на скалу релативизма*, на којој су имали значајно веће средње вредности одговора. Међутим, *вредности одговора се мењају од прве ка петој години студија*. Уочљиво је да су средње вредности одговора студената мастер студија најниже код свих тврдњи код којих се јавила статистички значајна разлика. *Овакве вредности одговора показују да студенти, како пролазе кроз васпитнообразовни процес на Факултету, мењају и изоштравају свој став према одређеним етичким питањима и према моралним правилима и начелима*. Такође, *овакве вредности одговора показују да се етичка позиција студената Факултета мења током сазревања* и то од позиције *ситуациониста* ка позицији *субјективиста*.

ЗАКЉУЧЦИ (стр.150-154)

Кандидат је у методолошкој целини *Закључци* сумирао резултате истраживања, указавши на значај реализованог теоријско – експерименталног модела истраживања. Резултати су потврдили позитивно дејство експерименталног фактора који је утицао на промену ставова студената на одређена етичка питања у физичкој култури.

Почетни резултати су охрабрујући, јер су стечена нова сазнања из области физичке културе и етике. Даље развијање теоријских система етике и њена примена у пракси физичке културе један је од кључних постулата академске и научне праксе на Универзитету. Доградња инструментарија и проширивање примене и на остале субјекте друштва може допринети обухватнијој анализи моралног понашања субјекта у физичкој култури.

МЕТОДОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ (стр.155-156)

У методолошкој целини *Методолошки проблеми*, аутор је презентирао један број проблема који се појавио због специфичности теме која својим теоријским делом у интерпретацији и тумачењу филозофских етичких теорија, матично и специјалистички припада домену филозофије. Решавању ових проблема допринео је др Александар Добријевић, доцент на Филозофском факултету Универзитета у Београду.

У решавању методолошких проблема приликом конструисања потпуно новог инструмента за истраживање филозофских етичких теорија, поготово његова примена у физичкој култури, због чега је инструмент назван *Физичка култура и етика*, као и помоћи у одабиру и примени статистичко-математичких поступака у обради података, допринео је професор др Живан Ристић – професор у пензији, Филозофски факултет Универзитета у Београду.

ЗНАЧАЈ ИСТРАЖИВАЊА (стр.157)

У методолошкој целини *Значај истраживања*, аутор је на основу квалитативно-квантитативног истраживачког приступа и добијених резултата, претпоставио могући *теоријски, емпиријски и методолошки* допринос теорији и пракси физичке културе.

У *теоријском смислу* су добијене почетне информације које доприносе сазнању о релацијама између физичке културе, као стручне и научне дисциплине, и етике, као филозофске дисциплине.

У *емпиријском смислу* дошло се до низа сазнања проверених релевантним инструментаријем о испитиваним варијаблама о међусобном односу физичке културе и етике. Од посебног значаја издвојила су се сазнања о томе на која етичка питања би требало

обратити посебну пажњу приликом едукације студената. Та питања ће бити посебно разрађена, а предавања која су коришћена за експериментални фактор биће прерађена и комплетан материјал ће бити имплементиран у програм предмета *Теорија физичке културе*. На овај начин ће студенти Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду који се спремају за позив педагога физичког васпитања добити неопходну едукацију из области етике која недостаје у актуелном факултетском програму. Етичка питања у области физичке културе се до сада на Факултету нису системски изучавала, а она заузимају значајно место у програмима сродних факултета у земљама са развијеном науком. На овај начин ће резултати дисертације бити директно примењени у настави коју студенти слушају током школовања.

У методолошком смислу, значај овог истраживања представља конструисање новог упитника којим се проверавају ставови испитаника према Аристотеловој, Кантовој и Миловој етичкој теорији.

ЛИТЕРАТУРА (стр.158-163)

У методолошкој целини *Литература*, аутор је навео 88 библиографских јединица домаћих и страних аутора, релевантних за истраживање физичке културе и етике, као интердисциплинарних научних области.

ПРИЛОЗИ (стр.164-274)

У методолошкој целини *Прилози*, аутор је ставио на увид научној јавности копије изјава о ауторству, истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације, о коришћењу у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду, као и копије насловних страница објављених радова везаних за дисертацију.

Аутор је у *Прилозима* интегрално приказао: оригиналне инструменате примењене у овој дисертацији (стр.167-170), интегралне презентације експерименталног фактора (стр.171-225), као и интегрални приказ комплетних резултата до којих се дошло применом релевантних статистичко-математичких поступака (стр.226-270).

БИОГРАФИЈА (стр.275-278)

У методолошкој целини *Биографија*, аутор је изнео своје личне податке, податке о високошколском образовању, стручним и научним активностима, као и списак објављених радова.

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Кандидат Милош М. Марковић испунио је све законом предвиђене услове за израду и преглед финалне верзије докторске дисертације. Његови до сада показани резултати током основних академских, мастер и докторских студија, те објављени радови, указују на стручно-научну компетентну личност која је способна да се бави истраживањем проблематике физичке културе и етике.

Комисија је једногласна у оцени да докторска дисертација кандидата представља оригинални допринос у развоју теоријске мисли у физичкој култури, поготово њен интердисциплинарни простор веза физичке културе и етике.

Овом дисертацијом кандидат се представио као добар познавалац квалитативно-квантитативног истраживачког приступа узајамних веза физичке културе и етике, који су резултовали добром теоријском фундарању истраживачког проблема, а затим његове беспрекорне методолошко-емпиријске реализације.

На основу укупне квалитативне и квантитативне анализе стручног и научног доприноса кандидата, Комисија је сагласна у мишљењу да поднета докторска дисертација **Милоша М. Марковића** под насловом „**ФИЗИЧКА КУЛТУРА И ЕТИКА – ТЕОРИЈСКО ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ МОДЕЛ ИСТРАЖИВАЊА**“ испуњава све услове у складу са Статутом Факултета спорта и физичког васпитања и Законом о Универзитету.

На основу наведеног Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета да прихвати Извештај Комисије и упути га у даљу процедуру јавности, а након тога на сагласност и верификацију Већу научних области Друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду,
07. новембра 2016.

Чланови Комисије:

Ред. проф. др Милош Кукољ (Професор у пензији),
Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Београду

Ред. проф. др Божо Бокан,
Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Београду

Доцент др Александар Добријевић,
Филозофски факултет, Универзитет у Београду